

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ КАПІТАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

УКРАЇНЬСЬКА Л. О.

доктор економічних наук

ВОЛОШКО Н. О.

здобувач

Харків

Найважливішою передумовою повноцінної трансформації підприємства державної власності на акціонерне товариство (АТ), здатне повною мірою використовувати всі переваги даної форми господарювання, перш за все є задоволення вимоги щодо створення необхідного підґрунтя (нормативно-правового, організаційного, управлінського, соціокультурного та ін.) корпоративних відносин, що виступило би фундаментом розбудови системи корпоративного співробітництва у АТ. На більшості приватизованих підприємств, що в ході роздержавлення нещодавно стали акціонерними товариствами, таке забезпечення тільки має бути створене, а зусилля зацікавлених учасників АТ щодо вирішення зазначеної задачі часто стикаються з численними перешкодами.

З цієї точки зору, удосконалення мотиваційного забезпечення корпоративних відносин є стратегічним завданням, від вирішення якого прямо залежить вибір форм і методів практичного втілення прагнень і намірів нових власників у реалізацію конкретних дій щодо підвищення ефективності виробництва у акціонерному товаристві.

Питання визначення сутності капіталу та управління акціонерним капіталом знайшло відображення у дослідженнях В. Гриньової [1, 2], В. Євтушевського [3], Д. Задахайло Б. [4], Г. Назарової [4], В. Пономаренка [5], О. Попова [1, 6], І. Шиткіної [7] та багатьох інших. Але деякі важливі питання регулювання корпоративного розвитку акціонерних товариств до цього часу залишаються недостатньо вивченими, зокрема це стосується розбудови системи управління акціонерним капіталом.

Мета статті – дослідити особливості структурної побудови системи управління акціонерним капіталом.

Структура і особливості формування національної системи корпоративного управління значною мірою обумовлюють особливості формування та використання акціонерного капіталу, а також принципи розподілу результатів діяльності корпорацій.

Активізацію процесів формування та використання акціонерного капіталу вітчизняних корпорацій слід вважати першочерговою умовою реалізації індивідуальних відтворювальних процесів, а також створення суб'єктів, здатних до здійснення ефективної господарської діяльності у мінливих умовах трансформаційної

економіки. Так, з точки зору В. Пономаренка [5, с. 186 – 190], саме категорія «капітал» є найбільш актуальною категорією, що вимагає посиленої уваги сучасної економічної науки України. В. Пономаренко відзначає також, що найбільш непізнаним об'єктом дослідження є капітал як самозростаюча вартість, що реалізує себе тільки в русі, у деякому процесі кругообігу, відбиває деякі суспільні відносини і тому орієнтована як на збереження і розвиток власної цілісності, так і на збереження і розвиток навколишнього економічного середовища.

З точки зору В. Гриньової, Т. Лепейко, В. Коюди [2], капітал – це частина фінансових ресурсів, вкладених у виробництво, які приносять прибуток по завершенню виробничого циклу. Загалом, капітал є найважливішою складовою фінансів підприємств, тобто системи грошових відносин, які відображають формування, розподіл та використання грошових фондів і доходів суб'єктів господарювання в процесі відтворення.

Вирішення проблем фінансового забезпечення та корпоративного управління розвитком АТ вимагає формування цілісної системи управління капіталом акціонерного товариства.

Основними складовими такої системи мають бути такі: підсистема механізму управління, підсистема структури управління, підсистема організації процесів управління акціонерним капіталом, а також підсистема забезпечення функціонування системи управління акціонерним капіталом (СУАК) (рис. 1).

Таким чином, система цілей управління акціонерним капіталом в цілому має об'єктивний характер, зумовлений самою природою участі, функціями, ролями та значенням учасників корпоративних відносин у процесах функціонування та розвитку акціонерного товариства. У той же час слід відзначити, що соціально-економічний розвиток акціонерного товариства не є однорідним процесом, навпаки, циклічність розвитку та різноманіття факторів, що визначають динаміку і спрямованість відповідних трансформацій корпоративних відносин, обумовлюють також численну багатоваріантність конкретних цільових настанов і пріоритетів дій, передбачених стратегією розвитку АТ.

Цільова спрямованість управління акціонерним капіталом (на відміну від суто економічних інтересів інших інвесторів) та фінансова політика корпорації у цілому пов'язуються насамперед із необхідністю забезпечення усталеності та спадкоємності розвитку АТ. Таким чином, встановлення конкретних цілей управління акціонерним капіталом здійснюється при безпосередньому свідомому управлінському впливі органів і осіб, що виступають на цей час представниками акціонерів (власників часток акціонерного капіталу) та діють за їхнім розпорядженням, та є відбиттям пріоритетів стратегії розвитку АТ.

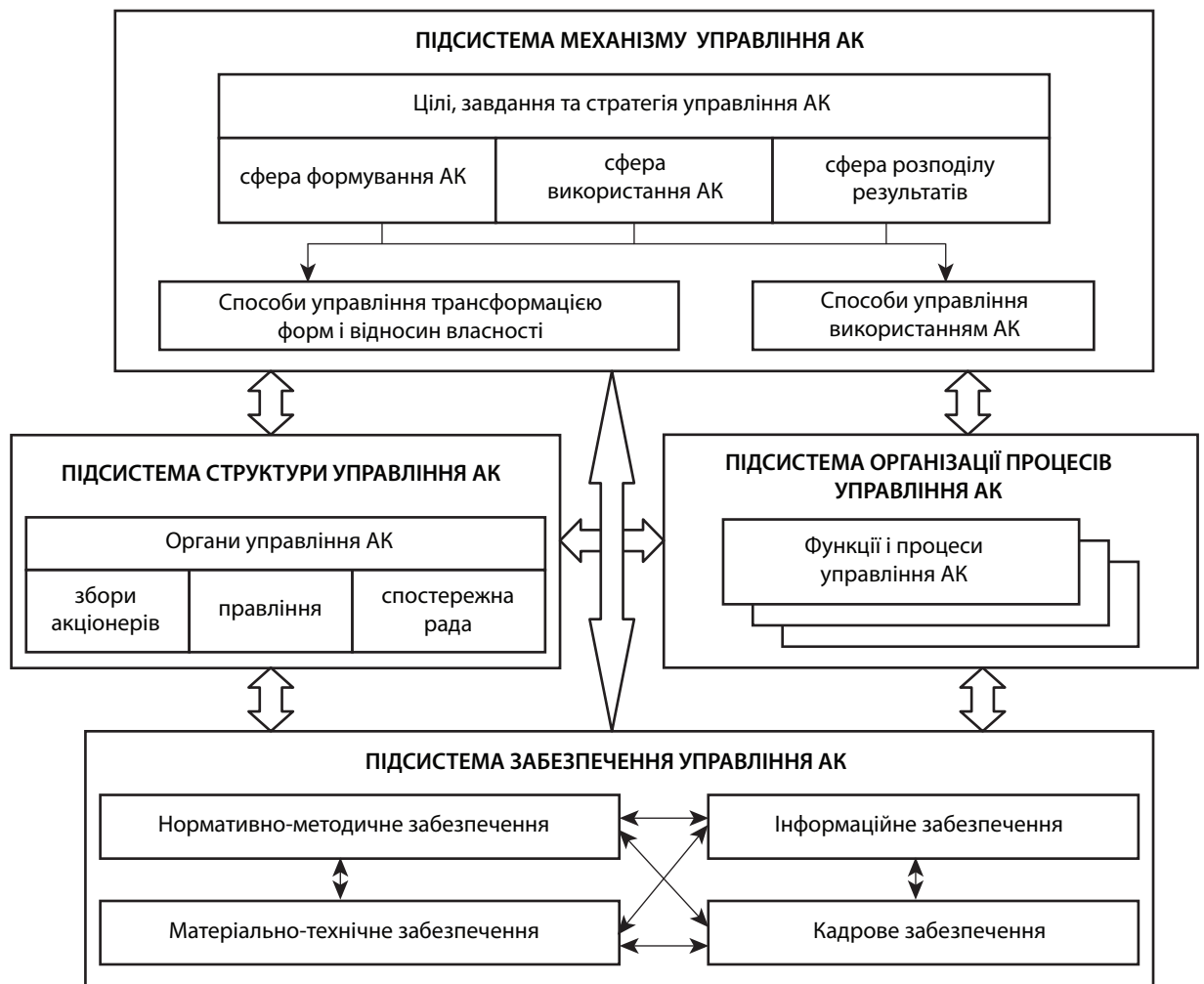

Рис. 1. Структура системи управління акціонерним капіталом АТ

Відзначимо також, що неабиякого значення при формуванні цілей управління АК (безвідносно до змісту або рівня цілеполагання) набуває також необхідність реалізації потреб в удосконаленні корпоративних відносин та корпоративного управління в акціонерних товариствах як обов'язкових передумов забезпечення сталого економічного зростання корпорації.

Визначення оптимальних шляхів досягнення поставлених цілей функціонування СУАК вимагає вибору певної управлінської стратегії, яка мала б визначати найбільш загальні засади здійснення процесу управління. Таким чином, стратегія управління акціонерним капіталом як сукупністю корпоративних прав акціонерів (КПА) полягає насамперед у забезпеченні індивідуального (об'єктного) підходу щодо реалізації корпоративних прав акціонерів на конкретному акціонерному підприємстві з урахуванням специфіки ринкового становища, умов виробничої діяльності, економічного потенціалу зазначених підприємств. Важливою вимогою щодо виконання стратегії управління КПА є також необхідність диференційованого підходу щодо визначення способів, форм і методів розпорядження частками акціонерного капіталу.

До складу підсистеми механізму управління СУАК поряд з цільовою складовою, що акумулює чітко визначені цілі, задачі і стратегії, входять також комплекс способів управління перетворенням форм і відносин власності

(насамперед – додаткова емісія, самовикуп акцій інші операції акціонерного товариства з власними цінними паперами, або – як виключний варіант такого перетворення – банкрутство і санація), а також набір методів управління використанням корпоративних прав (оренда, застава, довірче управління, оперативне управління, господарське ведення і безплатне користування та ін.).

Безпосередня реалізація встановлених цілей системи управління акціонерним капіталом пов'язана з функціонуванням двох основних її підсистем (підсистеми структури управління та підсистеми організації процесів управління корпоративними правами, що складають акціонерний капітал). Діяльність підсистеми забезпечення має бути спрямована на створення необхідних умов для функціонування основних підсистем у ході реалізації ними усіх цільових настанов. У цілому результативність роботи СУАК вирішальною мірою залежить від комплексності та погодженості взаємодії основних підсистем і підсистеми забезпечення. Організаційна структура та механізм забезпечення функціонування зазначених підсистем, насамперед визначаються побудовою відповідних вищих органів акціонерного товариства.

До складу підсистеми структури управління входять усі органи управління акціонерним товариством, співвідношення прав, відповідальності і обов'язків цих органів, а також форми, способи і інструменти забезпе-

чення їхньої взаємодії і підпорядкованості в ході управління акціонерним капіталом.

Підсистема організації процесу управління відображає реальний стан функціонування системи управління акціонерним капіталом (табл. 1) у ході розробки, прийняття і реалізації стратегічних і поточних управлінських рішень органами управління АТ, взаємодії цих органів із акціонерами, комерційними партнерами корпорації, органами державної влади і місцевого самоврядування, суспільством в особі політичних і громадських організацій, підприємницькими структурами тощо. Процес функціонування системи насамперед стає відображенням виконання нею головних управлінських функцій – планування, організації, координації (розпорядження), мотивації, керівництва і контролю.

власності; розбудова системи контролю за якістю здійснення управлінських функцій уповноваженими особами та ін.

Однією з головних складових підсистеми забезпечення управління акціонерним капіталом насамперед є кадрове забезпечення, оскільки саме людський фактор відіграє вирішальну роль у корпоративних відносинах у цілому та у корпоративному управлінні акціонерним капіталом зокрема.

Функціонування складової кадрового забезпечення передбачає виконання робіт з планування й підбору персоналу, навчання та підвищення кваліфікації кадрів, оцінки трудової діяльності, мотивації та стимулювання персоналу, підготовки керівних кадрів управління. Провідне місце у комплексі завдань кадрового забезпечення

Таблиця 1

Характеристика функцій управління корпоративними правами (частками акціонерного капіталу)

Назва функції	Сутність функції	Результат виконання функції
Планування	Формалізація цілей і задач на основі визначення оптимальних шляхів і способів їхнього досягнення	Прийняття рішення щодо напрямків діяльності по управлінню КПА і встановлення черговості дій (виділення пріоритетів)
Організація	Упорядкування підсистем об'єкта управління на всіх його ієрархічних рівнях, формування та забезпечення належного рівня функціонування управлінської системи у цілому	Установлення системи взаємин (ієрархії) між різними органами, що приймають участь в управлінні КПА, а також зв'язків між цими органами й іншими ресурсами, що використовуються для досягнення поставлених цілей
Розпорядження (координація)	Забезпечення відповідності та погодженості між різними складовими об'єкта управління через встановлення найбільш раціональних зв'язків (технічних, організаційних, економічних) між цими складовими	Чіткий поділ компетенції, прав, обов'язків і відповідальності у всіх ланках управління на усіх рівнях управління (збори акціонерів та інші органи управління акціонерного товариства) для забезпечення оптимальності режиму функціонування системи управління акціонерним капіталом
Керівництво	Прийняття конкретних управлінських рішень та віддача команд щодо їхньої реалізації безпосереднім виконавцям	Безпосереднє досягнення результатів виконання управлінських рішень, відповідних до очікуваних відносно встановлених цілей і задач управління
Мотивація	Надання впливу на учасників управлінського процесу для спонукання цих учасників щодо активного здійснення певних дій через сприяння виникненню у них відповідних мотивів і стимулів	Досягнення оптимального психо-фізіологічного стану особистостей, задіяних в управлінському процесі, для забезпечення певного рівня активності і цільової спрямованості дій в певних умовах діяльності
Контроль	Здійснення зворотних зв'язків в системі управління на основі визначення існуючого стану системи у порівнянні з минулим станом для обґрунтування управлінських рішень щодо забезпечення оптимального функціонування системи	Реалізація заходів, необхідних для проведення планування і вирішення конкретних задач в процесі досягнення цілей управління, а також забезпечення відповідності поточних задач кінцевим цілям

Підсистема забезпечення системи управління акціонерним капіталом складається з елементів нормативно-методичного, інформаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення. Головними завданнями, вирішення яких покладено на підсистему забезпечення, є такі: облік часток корпоративних прав у статутних фондах суб'єктів господарювання; оперативна і достовірна оцінка вартості корпоративних прав; класифікація пакетів акцій за ознаками, які визначають специфіку форм і методів управління на кожному з об'єктів власності; створення організаційних, фінансово-економічних, технічних та інших умов для реалізації державою прав

відповідно до сучасних вимог ефективності та належності корпоративного управління акціонерним капіталом займають навчальна підготовка представників акціонерів та уповноважених осіб, найманих вищих керівників акціонерного товариства, а також визначення ефективності управління акціями (частками акціонерного капіталу) та якості виконання розпорядницьких функцій представниками акціонерів. ■

ВИСНОВКИ

Таким чином, за змістом управління корпоративними правами як частками акціонерного капіталу являє

собою складний циклічний процес надання свідомого і цілеспрямованого управлінського впливу акціонерів та уповноважених ними осіб та органів на частки участі, які належать цим акціонерам у статутних фондах акціонерних товариств, а також на правила і умови володіння, користування та розпорядження цими частками. Управління корпоративними правами здійснюється на загальноправових засадах корпоративного контролю, що витікають з обсягу та структури акціонерного капіталу (розподілу часток корпоративних прав між певними власниками), а також виникають відповідно до діючих інститутів регулювання корпоративних відносин. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гриньова В. М.** Організаційно-економічні основи формування системи корпоративного управління в Україні / Гриньова В. М., Попов О. Є.– Харків : Вид. ХДЕУ, 2003.– 340 с.
2. **Гриньова В.** Фінанси підприємств / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко.– Харків, ХДЕУ, 2001.– 169 с.
3. **Євтушевський В.** Основи корпоративного управління / Євтушевський В.– К. : Знання-Прес, 2002.– 317 с.
4. **Задихайло Д. Б.** Корпоративне управління: Навч. посібник / Задихайло Д. Б., Кібенко О. Р., Назарова Г. В.– Х. : Еспада, 2003.– 608 с.
5. **Пономаренко В. С.** Стратегічне управління / Пономаренко В. С.– Харків : Основа, 1999.– 632 с.
6. **Попов О. Є.** Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління (монографія) / Попов О. Є.– Харків: ВД «ІНЖЕК», 2009.– 390 с.
7. **Шиткина И. С.** Холдинги: правовое регулирование и корпоративное управление / Шиткина И. С.– М.: Волтерс Клувер, 2006.– 648 с.